

Foto: Inger Hansen

Forebyggende tiltak mot rovviltskader Vokterhunder på patrulje

Inger Hansen

Tradisjonelt bruk av vokterhunder har hatt god tapsforebyggende effekt i utlandet, men et effektivt predatorvern forutsetter at sauene går i flokk. Dersom vokterhund skal bli et effektivt tiltak under norske forhold må sauene samles bedre. Alternativt kan nye bruksmåter tilpasset utmarksbasert beitedrift utvikles. Patruljeringsmetoden er en ny bruksmåte som kan være aktuell på utmarksbeiter i Norge.

Bakgrunn

Bruk av hund til å vokte bufe mot rovviltskader har over 2000 års lange tradisjoner i Sør- og Øst-Europa og Asia, og er fremdeles en viktig del av saueholdet i mange områder. Vokterhunder fra Europa ble importert til USA på 1970-tallet, hvor tiltaket ble videre utviklet og har hatt meget god tapsforebyggende effekt. Tradisjonelt baserer bruk av vokterhund seg på en gjensidig, sterk sosial binding mellom hund og sau. Hunden oppfatter sauene som sine flokkmedlemmer som den vil følge og beskytte mot angrep fra rovvilt. Et effektivt forsvar av beitedyrene krever imidlertid at sauene går i flokk. Den tradisjonelle vokterhundmetoden kan ikke uten videre benyttes i Norge, først og fremst fordi sauene våre beiter spredt i utmarka. Bruk av vokterhund kan likevel være en aktuell metode også i Norge, enten ved at sauene gjetes eller holdes på et avgrenset beite, eller ved at man finner alternative metoder å bruke hundene på.

Patruljeringsmetoden

Planteforsk Tjøtta fagsenter har siden 1996 prøvd ut vokterhunder (løse) på nattpatrulje i lag med tilsynspersoner som en alternativ metode, kalt patruljeringsmetoden. Fordelene med patruljeringsmetoden framfor andre vokterhundmetoder er at den ikke krever en sterk sosial binding mellom hund og sauer, og heller ikke at sauene flokker seg. Metoden kan derfor tas i bruk på tradisjonelle norske utmarksbeiter der sauene beiter spredt.

Patruljeringsmetoden ble testet ut i åtte besetninger og tre ulike beiteområder i Hattfjelldal kommune i 1996, 1997 og 1999. Områdene ble systematisk patruljert tre netter i uka, 4-7 timer pr. økt, gjennom hele beitesesongen. Tap på beite, hundenes atferd og tiltakets kostnader ble registrert. Det er gjort tilsvarende utprøvinger i Rauma kommune under ledelse av sankelaget og landbrukskontoret i Rauma.

Vokterhund på patrulje i Hattfjelldal (foto: P A Nilsen).

Resultater og erfaringer

Totaltapene i Amirfjell ble redusert fra gj.sn. 14,8 % de tre siste årene før vokterhund ble satt inn til 2,0 % i 1996 og 3,6 % i 1997 ($P < 0,001$). Både jerv og gaupe ble observert i området. Etter at vokterhunden ble tatt ut av området igjen, steg på nytt tapstallene i Amirfjell. Tapet i Krokafjell ble redusert fra gj.sn. 6,1 % siste tre år før vokterhund ble prøvd til 3,8 % under forsøks sesongen ($P < 0,1$). Bjørn var den største skadegjøreren. I Vadfjell var det ingen tapsreducerende effekt av vokterhunder. Her ble trolig patruljeringsområdet for stort i forhold til bemanningen.

I den jervebelastede Ulvådalen (Rauma kommune), har tapene blitt redusert med ca. 50% etter at patruljeringsmetoden er tatt i bruk. Her effektiviseres voktingen ved systematisk å patruljere kun de verst skadeutsatte dalførene, slik at beiteområdet blir snevret inn så mye som mulig. Patruljeringen starter heller ikke før i juli.

Noen hunder kan vise større interesse for sau enn ønskelig, men problemet kan elimineres ved bruk av elektrisk halsbånd, siden bindingen til sau ikke er avgjørende for å få tiltaket til å fungere. En stor fordel med hundene er at de er flinke til å finne kadaver.

Patruljeringsmetoden er i seg selv ikke kostnadseffektiv, men metoden er langt rimeligere enn for eksempel bruk av vokterhund i kombinasjon med gjeting. Tiltaket må dessuten ses i et større etisk og samfunnsøkonomisk perspektiv. Man kan søke

Fylkesmannen om støtte til tilsyn med vokterhund som forebyggende tiltak.

Konklusjon

Nedgang i tapstall for de fleste besetninger indikerer at patruljeringsmetoden har tapsforebyggende effekt. Metoden er tilpasset et spredt beitemønster hos sau i utmark og krever ingen sterk sosial binding mellom hund og sau. En tilsynsperson med hund klarer ikke å dekke et større område enn ca. 12 km², forutsatt 15 timers patruljering pr. uke. Metoden er ikke effektiv nok til å eliminere tapene fullstendig, og ved spesielt store rovilltap må en sette inn andre tiltak i tillegg.

Litteratur

Ringsø, A., Staaland, T. & Hansen, I. 2000. Vokterhund i kombinasjon med tilsyn - evaluering av tre års utprøving i Hattfjelldal. Planteforsk Rapport 03/2000, 25 s.

Fagredaktør denne utgaven:
Fou- leder Ronald Bjørn, Bioforsk Nord Tjøtta

Ansvarlig redaktør:
Forskningsdirektør Nils Vagstad, Bioforsk

ISBN-10 82-17-00041-7
ISBN-13 978-82-17-00041-9
ISSN 0809-8654

www.bioforsk.no

Bioforsk:

Trygg matproduksjon, rent miljø og økt verdiskapning basert på langsiktig ressursforvaltning

- Lokalisert over hele Norge
- Organisert i sju sentra
- 500 medarbeidere
- Omsetning 320 mill. kr

Bioforsk, Fr. A. Dahlsvei 20, 1432 ÅS
Tlf. 64 94 70 00
Faks. 64 94 70 10
post@bioforsk.no